

## MEDALION ISTORIC

### ILIE CORFUS (1909-1981)

CONSTANTIN ȘERBAN

#### A. Excurs biografic și bibliografic.

Istoric român originar din comuna Frătăuții Vechi (jud.Suceava). A urmat studiile secundare la liceul din Rădăuți și pe cele universitare la Universitatea din Cernăuți între anii 1933-1936. Apoi a efectuat stagii de specializare la universitățile din Varșovia, Cracovia și Paris. În anul 1935 a obținut titlul de **doctor în istorie** cu lucrarea *Mihai Viteazul și polonii*, tipărită la București în 1938.

A desfășurat o vie activitate didactică ca asistent universitar la catedra de istoria românilor la universitățile din Cernăuți (1936-1940) și București (1940-1951). O vreme a funcționat în calitate de conservator la Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise, din București apoi ca cercetător științific principal la Institutul de istorie "N. Iorga" din București, la secția de istorie modernă până la pensionare pentru limită de vârstă în anul 1971.

În activitatea sa didactică din învățământul superior Ilie Corfus a condus seminarul de paleografie românească chirilică de pe lângă catedra de Istoria Românilor condusă la Cernăuți de profesorul Ion Nistor, iar la București de profesorul C-tin C. Giurescu. Totodată el a îndeplinit funcția de îndrumător al studenților din ultimul an pentru întocmirea lucrărilor de licență ale acestora, ce urmau să fie prezentate la absolvirea facultății de istorie.

În calitate de conservator la Biblioteca Academiei Române istoricul Ilie Corfus a continuat catalogarea documentelor și manuscriselor românești precum și a documentelor scrise în limba polonă.

Activitatea sa științifică este reflectată în cele câteva zeci de monografii, studii și articole, la care se adaugă numeroase recenzii și note bibliografice. El a fost unul din colaboratorii credincioși al unor periodice de specialitate ca de ex. *Codrul Cosminului*, *Revista Istorică Română*, *Studii*, *Revista de istorie*, *Arhiva Românească*, *Romanoslavica*, *Revista Arhivelor*, *Anuarul Institutului de istorie și arheologie* <<A.D. Xenopol>> Iași, *Biserica Ortodoxă Română*, *Mitropolia Olteniei*, *Cercetări istorice*, *Studii și articole de istorie*, *Revue Roumaine d'Histoire*. De asemenea el a fost unul din colaboratorii remarcabili

ai Tratatului de istorie a României, vol. III (Editura Academiei, București, 1964), prin documentația abundentă inedită folosită și mai ales prin noutatea concepției științifice aflată la baza redactării temelor respective. Istoricul Ilie Corfus a redactat astfel subcapitolele: *Industria, Transporturile, Orașele* împreună cu istoricul L. Boicu, *Comerțul* cu acad. A. Oțetea. Aceste materiale fac parte din capitolul X intitulat **Perioada regulamentară în Principate până la 1848**. Cât privește subcapitolul intitulat *Politica internă* cuprinzând probleme ca: *Țara Românească. Domnia lui Al. Ghica (1834-1842). Opoziția boierimii liberale. Mișcarea de la 1840. Mișcările revoluționare antiotomane de la Brăila (1841-1843). Domnia lui Gh. Bibescu. Moldova. Domnia lui Mihai Sturdza (1834-1848). Opoziția contra lui Mihai Sturdza*. Subcapitolul *Mișcarea revoluționară din 1846* l-a redactat singur.

Istoricul Ilie Corfus a abordat în lucrările sale probleme din istoria românilor dar și din istoria universală. În domeniul istoriei românilor tematica aflată la baza acestor contribuții științifice a privit atât Țara Românească cât și Moldova în evul mediu și în epoca modernă. Ele s-au constituit în domenii foarte diferite, ca de ex. istoriografie, bibliografie, istorie economică, istorie socială, istorie politică, istorie administrativă, istorie militară, istoria diplomației și istoria culturii. La baza tuturor acestor contribuții au stat materiale provenite din arhive din țară și de peste hotare. Lui i s-a datorat publicarea a două importante izvoare narative românești și anume: *Insemnările Androneștilor* (București, 1947) și *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu* (București, 1966). Ele relevă nu numai viața cotidiană din Ț. Românească în general și din capitala acesteia orașul București în special, la sfârșitul sec. al XVIII-lea și la începutul sec. al XIX-lea dar și o analiză a mediului boieresc și orășenesc într-o vreme când contactele cu civilizația europeană apuseană au fost tot mai intense, în vremea când ideile novatoare ale Revoluției franceze din 1789 se răspândeau în spațiul românesc. În concepția acestor reprezentanți ai boierimii și orășenimii și-au făcut loc atunci principalele teze filozofice ale lui Voltaire, Montesquieu și Rousseau privind progresul societății din vremea lor, față de care aceștia au manifestat adesea unele păreri contradictorii cu poziția lor socială. Totodată în preocupările sale s-au aflat și acele însemnări înregistrate pe unele manuscrise și lucrări publicate în evul mediu și în epoca modernă care prin conținutul lor sunt apreciate ca fiind valoroase izvoare istorice narative și documentare menite să confirme sau să infirme altele de aceeași natură.

De numele istoricului Corfus sunt legate apoi contribuțiile sale științifice în domeniul agriculturii din Ț. Românească în prima jumătate a sec. al XIX-lea. În afară de studierea producției cerealiere și a relațiilor sociale agrare el a abordat în istoriografia românească problema rezervei feudale legată de realitățile medievale din Ț. Românească (1965) ajungând la concluzii diferite în comparație cu cercetările de același profil abordate de istoricul Gh. Platon, cu doi ani mai înainte (1963) pentru realitățile din Moldova. Oricum, concluziile istoricului Ilie Corfus în această problemă confirmă faptul că în Moldova relațiile feudale au cunoscut o existență mai îndelungată decât în Ț. Românească, la începutul sec. al XIX-lea, după cum emanciparea orașelor de sub dominația feudală în Ț. Românească s-a făcut mai devreme decât în Moldova, în aceeași perioadă istorică.

De asemenea, de numele istoricului Corfus este legată și publicarea a două volume de documente culese din arhivele polone (din Varșovia, Cracovia, Wroclav) privitoare la

istoria românilor. Unul din aceste volume privește sec. al XVI-lea (București, 1979), de fapt perioada 1536-1600. Este vorba de documente redactate în limbile polonă, latină, germană, care aduc noi știri privind legăturile Țărilor române cu Polonia, Imperiul otoman, Imperiul habsburgic, Vaticanul, Hanatul Crimeii și Rusia (Moscova). Al doilea privește sec. al XVII-lea (București, 1983), de fapt anii 1601-1699 cuprinzând scrisori, tratate, convenții, jurnale de campanie, instrucțiuni pentru soli, rapoarte privind relațiile româno-polone de natură politică, militară, diplomatică și economică. Tot atât de important este și volumul de documente privind domnia lui Simion Movilă în Ț. Românească (Cernăuți, 1939), conținând materiale inedite provenite din arhivele polone.

De altfel, oricare istoric ce s-ar încumeta să studieze sau să trateze în prezent istoria relațiilor româno-polone în evul mediu în general și în sec. XVI-XVII în special, este obligat să folosească nu numai aceste două volume de documente dar și multele sale studii publicate în periodice de specialitate sau în culegeri de articole pe o anumită temă, ca de ex: *Studii și materiale de istorie medie*, *Studii și materiale de istorie modernă*, *Materiale de istorie și muzeografie*, *Nouvelles Etudes d'Histoire*, *Studia et acta "Nicolae Bălcescu"* etc.

Merită relevat faptul că în atenția istoricului Ilie Corfus s-au aflat și problemele de istorie universală, în lucrările sale fiind tratate aspecte nu numai privind politica externă a Poloniei față de Imperiul Otoman în Evul Mediu, dar și politica externă a Franței din vremea lui Napoleon Bonaparte față de țările din Europa răsăriteană. De asemenea, în anumite privințe a fost tratată și problema orientală la mijlocul secolului al XIX-lea legată de războiul Crimeii.

O imagine a valorii istoriografice reflectată de activitatea științifică a istoricului Ilie Corfus se constată și în metoda de lucru abordată. Mai întâi el s-a numărat printre puținii istorici din vremea sa care au introdus în circuitul științific materiale documentare inedite provenite din arhive din țară și de peste hotare, culese cu multă migală, cu multă grijă și acribie. Apoi el le-a folosit în probleme cheie privind diferite aspecte ale istoriei românilor din evul mediu și din epoca modernă. În fine, în multele sale lucrări se constată dorința de a se completa, în mod riguros, documentarea unor lucrări mai vechi elaborate fie de cronicari, fie de istoricii care l-au precedat.

Pentru toate aceste considerații la care s-ar mai putea adăuga și altele, istoricul Ilie Corfus, ridicat de pe meleagurile Bucovinei istorice, care s-a numărat printre cei mai de seamă membri ai Institutului de istorie "N. Iorga" din București timp de două decenii, ocupă un loc important în istoriografia românească din secolul nostru dea lungul a cinci decenii de la sfârșitul perioadei interbelice și din perioada postbelică.

## B. Amintiri despre istoricul Ilie Corfus

În iarna anului 1945-1946 pe când eram student în anul I la Facultatea de Litere și Filozofie, secția Istorie din cadrul Universității din București am avut plăcerea, dar și avantajul totodată, de a fi repartizat la grupa care avea ca asistent la catedra de Istoria Românilor, al cărui titular era profesorul Constantin C. Giurescu, pe Ilie Corfus. La prima

vedere dl. asistent lăsa impresia a fi un distins cadru didactic universitar, atât prin condiția sa fizică impunătoare - înalt de aproape 1.80 m - cât și prin temeinica sa pregătire profesională pe care o remarcam de îndată din convorbirea pe care ai fi avut-o cu el. Aflasem de la studenții din anii III și IV că dl. Ilie Corfus era nepotul marelui istoric bucovinean Ion Nistor, că studiasse la Universitatea din Cernăuți, că-și susținuse doctoratul în Polonia, la Varșovia și că făcuse specializări la Cracovia și la Paris cu un deceniu mai înainte de război prin anii 1933-1936, și că era un adevărat poliglot cunoscând limbile germană, polonă și franceză precum și limbile clasice, în special latina. De altfel, în anii cât am urmat studiile la Universitatea din București m-am convins personal de aceste înalte calități de om de știință, pe care le poseda dl. Ilie Corfus.

În cadrul seminarului ce-l ținea cu studenții, Ilie Corfus predă un curs de paleografie chirilică românească. Cunoștințele dobândite la seminar, care mi-au folosit în mare măsură mai târziu în munca de cercetare, s-au dovedit a fi temeinice datorită și metodei de predare adoptată de acesta la seminar. În afară de folosirea planșelor din Albumul de paleografie editat de prof. Aurelian Sarceroșeanu, asistentul nostru obișnuia să aducă adeseori și unele documente originale, împrumutate de la Biblioteca Academiei Române unde-și desfășura, în paralel, munca de conservator al fondurilor de documente și manuscrise. Apoi asistentul nostru Ilie Corfus folosea mult scrierea chirilică la tablă, precizându-ne anumite particularități ale acesteia în evul mediu și la începuturile epocii moderne când apăreau mai des formele scrierii literelor etajate. În timpul predării asistentul se remarcă prin multă răbdare arătată studenților care înțelegeau mai greu cunoștințele predate, calmul său fiind deseori impresionant. Tot în cadrul seminarului dl. Ilie Corfus era preocupat să ne indice bibliografia necesară pentru lucrările ce urma să le pregătim pentru seminar, care trebuiau să reflecte contribuția noastră personală în interpretarea unor rapoarte diplomatice de ex. sau în tratarea analitică a unor probleme abia schițate la curs de către dl. profesor Costantin C. Giurescu.

Asistentul Ilie Corfus era abordabil și în timpul său liber când manifesta o deosebită înțelegere cu prilejul discuțiilor privind probleme de istoriografie românească și străină. Cu acest prilej convorbirea angajată cu el nu era rigidă ci dimpotrivă amicală, ea lărgindu-și deseori sfera pentru a se aborda chiar aspecte din viața cotidiană. Aceasta se întâmpla mai ales când ne aflam împreună cu el în excursiile de sfârșit de an cu caracter documentar organizate în diferite locuri istorice din țară.

Încă din vremea când eram student am constatat că Ilie Corfus, asistentul nostru era și un valoros cercetător în domeniul istoriei. Mai întâi îl vedeam mereu prezent la ședințele de comunicări ale Institutului de Istorie Națională al cărui director era profesorul Constantin C. Giurescu. La unele din aceste ședințe ținute chiar în localul facultății de istorie el a prezentat comunicări tipărite apoi în *Revista Istorică Română* a acestui Institut. Mai mult, el lua cuvântul pe marginea unor comunicări ținute de alți istorici, contribuind prin completările făcute la lămurirea multor probleme expuse de către autorii lor, completările sale fiind bazate totdeauna pe documente inedite din arhive din țară și de peste hotare.

După absolvirea cursurilor universitare am fost coleg la aceeași catedră cu d-l. Ilie Corfus, ca asistent, în anii 1949-1951. Apoi soarta ne-a despărțit, pentru scurt timp eu

funcționând ca cercetător la Institutul de istorie "N. Iorga" din București iar el în calitate de conservator la secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române. În această instituție îl întâlneam rar, întotdeauna văzându-l studiind cu migală documente sau manuscrise vechi de sute de ani. După cum se știe, la Biblioteca Academiei el a continuat munca predecesorilor săi în inventarierea de manuscrise și documente, dar nu numai atâta. Munca sa devenise o adevărată pasiune de vreme ce era interesat și de numeroase însemnări de pe manuscrise și de pe unele tipărituri mai vechi care ele însele erau un izvor istoric menit să reflecte unele momente din trecutul poporului român. Așa se și explică cum această muncă foarte migăloasă a fost încununată cu mult succes când a dat la lumina tiparului cunoscutele *Insemnări de demult*. Cu siguranță că dacă și-ar fi continuat această muncă în cadrul Bibliotecii Academiei mai mult timp, această instituție ar fi avut numai de câștigat de pe urma multiplei sale pregătiri profesionale, mai ales că în fondul de documente și manuscrise erau destule materiale scrise în limba polonă, la acea vreme fiind aproape singurul istoric cunoscător al acestei limbi.

Din fericire s-a transferat apoi la Institutul de istorie "N. Iorga", pe postul de cercetător științific, unde din nou am fost colegi aproape două decenii, până la pensionarea sa, la limită de vârstă. Aici Ilie Corfus a desfășurat o bogată activitate istoriografică mult apreciată de unii șefi de secție și directori ai acestei instituții, care au recunoscut în persoana sa un adevărat om de știință. Pe lângă fructuoasa sa contribuție la elaborarea tratatului de Istoria României (vol. III, 1964), el a îmbogățit istoriografia românească cu importante volume de documente provenite din arhivele polone și românești, lucrări mult apreciate de specialiștii cunoscători ai problemelor tratate de el.

În această perioadă a vieții sale am remarcat la colegul meu Ilie Corfus o mare putere de muncă, o deosebită scrupulozitate în exercitarea profesiei sale de cercetător căreia i se dăruise o viață întreagă. Marea majoritate a timpului de care dispunea și-o petrecea la Arhivele Statului din București și la Biblioteca Academiei, secția manuscrise. Era conștiincios în activitatea sa științifică, mult pretențios cu sine însuși, devenind un exemplu pentru cei din jurul său. În fine, era întotdeauna amabil să-ți acorde o consultație științifică, să-ți descifreze un text mai dificil în scriere chirilică, să discute o problemă mai puțin cercetată, de exemplu rezerva feudală în contextul realităților medievale românești.

La Institutul "N. Iorga" colegul Ilie Corfus era prezent, de asemenea, cu contribuții valoroase la ședințele de comunicări lunare în cadrul secției de istorie modernă. În acea vreme a prezentat zeci de comunicări care reflectau solida sa pregătire într-un domeniu căruia puțini colegi din institut îi puteau face față. De asemenea, a luat parte la discuțiile angajate pe marginea articolelor redactate de alți colegi ai săi în cadrul ședințelor plenare de discuții din cadrul Academiei, la care participau istorici din toată țara.

Atașamentul lui Ilie Corfus pentru știința istorică românească s-a manifestat chiar și după pensionarea sa. Deseori îl întâlneai după aceea la biblioteca Institutului, la Arhivele Statului și la Biblioteca Academiei pregătind noi studii în domeniul său de cercetare.

După pensionare ne revedeam ceva mai rar însă de fiecare dată se manifesta tot mai retras, mai dezamăgit de situația internă precară a țării noastre aflată sub guvernarea comunistă. Pierduse de mult speranța în revederea orașului Cernăuți, orașul tinereții sale,

deși ținea încă legături strânse cu bucovinenii lui la București, dar evita să se confeseze prea mult cuiva dacă acel cineva nu-i căpătase până atunci încrederea deplină.

În vara anului 1981 când am auzit că a decedat mă aflam la Suceava la cursurile de vară organizate de Societatea de Științe istorice din România iar vestea tristă m-a îndurerat pentru că existența mea era mult legată în anumite momente de cea a domniei sale. Mi-am dat seama că am pierdut atunci un valoros coleg, un adevărat prieten de nădejde în același timp. Totodată am conștientizat faptul că știința istorică românească a suferit o mare pierdere, recuperabilă abia peste câteva decenii de acum înainte. De aceea și amintirea mea privind personalitatea lui Ilie Corfus, istoric român de mare ținută, va rămâne pentru totdeauna drept amintirea unui om rar întâlnit în viață, despre care trebuie să păstrezi numai cuvinte de laudă.

#### **DE SOUVENIRS CONCERNANT L'HISTORIEN ILIE CORFUS RÉSUMÉ**

L'auteur déroule quelques souvenirs sur son ancien professeur à l'Université de Bucarest et plus tard son collègue à l'Institut d'Histoire "N. Iorga" de Bucarest, comme maître de recherches dans les années 1951-1971. A cette occasion il se souvient les traits caractéristiques de son caractère, de la manière comment il enseignait ses étudiants, sur ses profondes connaissances concernant les relations historiques polono-roumains et son activité scientifique et dialectique pendant un demi-siècle.